

TMMOB İSTANBUL ASBEST RAPORU DEĞERLENDİRMESİ

DR. EŞREF ATABEY

Jeoloji Yüksek Mühendisi / Tıbbi Jeoloji Uzmanı
e-posta: esrefatabey@gmail.com
WEB: esrefatabey.com.tr

8.1.2018 tarihli değişik basın yayın organlarında "İSTANBUL ASBEST RAPORU YAYIMLANDI" diye haberler yer almış, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) WEB sitesinde de;

"TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu bünyesinde oluşturulan Asbest Çalışma Grubu tarafından hazırlanan "İstanbul Asbest Raporu" 8 Ocak 2018 tarihinde yayımlandı. İstanbul İKK tarafından; Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi ve Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi bileşenleriyle oluşturulan Asbest Çalışma Grubu tarafından hazırlanan ve 7 bölümden oluşuyor. Rapor; Asbest Grubu Minerallerin Oluşumu ve Lif Morfolojisi, Asbest Liflerinin Kristal Yapısı, Asbestos Liflerinin Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri, Kullanım Alanı, Asbest ve Sağlık, Ülkemizde Asbest ve Asbest Maruziyeti, Asbest ve Mevzuat, Kentsel Dönüşüm ve Asbest ana başlıkları altında asbesti, etkilerini ve kullanım alanlarını inceliyor. Ayrıca raporda TMMOB İstanbul İKK tarafından hazırlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilen ancak Bakanlık tarafından yanıt verilmeyen soru önergesi ek olarak yer alıyor" şeklinde açıklamalar bulunmaktadır.

Değerlendirme;

Basından öğrendiğimde, ilk önce İstanbul'un kentsel dönüşümdeki asbest tehlikesine dikkati çeken bir rapor olarak algılamıştım. Herhalde, hepimiz ve özellikle İstanbul kamuoyu, "İstanbul asbest raporu yayımlandı" ifadesinden; İstanbul'un kentsel dönüşüm ve asbest tehlikesi hakkında hazırlanmış bir rapor olduğunu algılamış olmalı.

TMMOB WEB sayfası, "<http://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-istanbul-asbest-raporu-yayimlandi>" linkinden rapora ulaştım ve 31 sayfadan oluşan raporu dikkatli bir şekilde incelediğimde, hiç öyle olmadığını gördüm.

RAPORUN HİÇ BİR YERİNDE İSTANBUL ADININ GEÇMEDİĞİNİ VE İSTANBUL'DAKİ NE KENTSEL DÖNÜŞÜM NE DE ASBEST TEHLİKESİ HAKKINDA HİÇ BİR BİLGİNİN YER

ALMADIĞINI GÖRDÜM. (sadece 28. sayfanın başında İstanbul'da denetim yapılan ilçeler alt yazısı ibareli bir harita gösterilmiş).

1- Hazırlanan rapor, İstanbul'un kentsel dönüşümdeki asbest tehlikesi hakkında TMMOB İstanbul İKK tarafından yapılmış bir inceleme, araştırma sonuçlarını ve var olan sorunları ve çözüm önerilerini içeren bir rapor olmadığı ortadadır.

2- Raporda, değişik internet sitelerinden ve kaynaklardan derlenen ve "Türkiye asbest Strateji Planı" raporuna dayandırılan, asbestle ilgili genel bilgiler yer almaktadır. "*Asbest Grubu Minerallerin Oluşumu ve Lif Morfolojisi, Asbest Liflerinin Kristal Yapısı, Asbestos Liflerinin Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri, Kullanımı Alanı, Asbest ve Sağlık, Ülkemizde Asbest ve Asbest Maruziyeti, Asbest ve Mevzuat, Kentsel Dönüşüm ve Asbest ana başlıkları altında asbesti, etkilerini ve kullanım alanları*" verilmiş. Hatta 26.sayfa, "kentsel dönüşüm ve asbest" alt başlığı altındaki 23 satırlık açıklamada İstanbul ve asbestle ilgili bilgi göremedim (sadece son satırında İstanbul'da yıkım öncesi asbest denetimi yapan sadece 7 ilçe belediyesi bulunmaktadır, diye bir ifade geçiyor).

3- Rapor internet bilgileri ve "Türkiye Asbest Strateji Planı" raporundan alındığı ve derleme olduğundan; birçok yanlışları da beraberinde taşımaktadır.

4- Asbestin tanımı, özellikleri, kullanımı, sağlığa etkileri vd. konularında yapılmış, Türkiye'deki çevresel asbest gerçeğini anlatan, kentsel dönüşüm ve asbest tehlikesine dikkat çeken birçok araştırma, çalışma, yayınlanmış makale, kitaplar olmasına karşın, bu kaynaklara başvurulmadığı görülmektedir.

5- Örneğin raporun 21.sayfasında "kırsal bölgelerde asbest maruziyeti" alt başlığı altındaki bilgilerin "Türkiye Asbest Kontrolü Strateji Planı (2013)'den özetlenerek" alındığı belirtilmekte. MTA Genel Müdürlüğü'nün bu konuda 2009 yılında yayımladığı "*E.Atabay. Türkiye'de asbest, eriyonit, kuvars ve diğer mineral tozları ve etkileri*" kitabında Türkiye'deki kırsal kesimde nerelerde asbest yatak ve zuhurları olduğu tek tek açıklanmıştır.

6- Özetlenerek alıntı yapıldığı belirtilen "Türkiye Asbest Kontrolü Strateji Planı (2013)" raporu, 2012 yılında taslak olarak hazırlanan rapor

olup, henüz arazi çalışmaları, örnek alma ve analiz sonuçları ve dolayısıyla asbest maruziyeti altındaki kırsal kesim köy sayısı ve hasta olma kestirimlerini, sonuçlarını içermeyen rapordur. Arazi çalışmalardan sonraki asıl rapor 2015 yılında "*Turk. Thorac J. 2015 (Suppl. 2): S1-S26*", "*Turkey Asbestos Control Strategic Plan Final Report*" olarak yayımlanmıştır. **İstanbul asbest raporundaki bilgiler arazi araştırmalardan sonra hazırlanan, final rapordan değil, 2012 yılı taslak rapordan alındığından doğruluğu tartışmalıdır.**

7- Nitekim, İstanbul asbest raporu sayfa 21'de "asbest maruziyeti altındaki köy sayısı 1683 olarak belirtilmiştir. Bu sayı doğru değildir. Oysa ki 2015 yılında yayımlanan araştırma sonuçlarını içeren final raporda köy sayısı 379 olarak belirtilmektedir.

8- İstanbul asbest raporundaki bu bilgiye dayanarak Milliyet Gazetesi: 9.1.2018 tarihinde "*1683 köy asbest üzerine kurulmuş, TMMOB İl Koordinasyon Kurulu'nca hazırlanan rapora göre Türkiye genelinde 1683 köyde asbest maruziyeti bulunuyor*" diye yanıltıcı haber yapmış olup, asbestle ilgili haberine de benim daha önce yayımlanan makalede ve kişisel web sayfamda bulunan Karain yeni yerleşim yerine ait konutların resmi ile Karain köyünün resimleri koymuş. Oysa biliyoruz ki, Karain'de asbest değil, ERİYONİT MİNERAL TOZU MARUZİYETİ var.

9- E.Atabay. *Türkiye asbest haritası (çevresel asbest maruziyeti-akciğer kanseri-mezotelyoma) başlıklı Tüberküloz Toraks, 2015, 63, 3, 199-219, doi • 10.5578/tt.8966, yayımlanan makalenin TARTIŞMA KISMINDA;*

'Turk Thorac J. 2015 (Suppl 2): S1-S26', 'Turkey Asbestos Control Strategic Plan Final Report' sonuçlarına göre; Türkiye'de 58 ildeki 1236 köyden o ilin Halk Sağlığı Kurumu elemanlarınca 2447 adet toprak örneği alındığı, gözle ayıklama ile 2447 adet örnekten 1251 tanesinin XRD analizine verildiği, bunlar içinde de 514 tanesinde krizotil ve tremolit ya da her iki mineral saptandığı ve araştırma sonuçlarına göre 379 köyde toplam 158.060 kişinin asbest riski altında olduğu belirtilmektedir. Bu sayıların doğruluğu tartışmalıdır.

Örnekler asbest konusunda uzman jeoloji mühendislerince özellikle Tıbbi Jeoloji Uzmanı tarafından alınmamıştır. Tıbbi jeolojik etüt ve araştırma yapılmamış, saha verileri sağlıklı elde edilmemiştir. Örnek yerleri belli olmayıp, tanımları yapılmamıştır. Sadece gözle tahminle alınan örneklerin bir kısmı ayıklanmış, sadece X Ray Difraksiyon (XRD) analiz yöntemiyle analizi yapılmış

olup, Scanning Electrone Microscope (SEM) analizleriyle minerallerin kristal yapıları, lif özellikleri ortaya konmamıştır. Alınan 2.447 adet örneğin yarısı miktardaki (1196 adet) örneğin asbest varlığı gözle yapılarak elenmesi geriye kalan 1251 örneğinde 514 adedinde asbest saptanması alımının sağlıklı olmadığına işaret etmektedir.

Bu durumda sahadan derlenen 2447 adet örnekten 1933 adet örnek boşuna alınmış görünmektedir. Muhtarların ifadeleriyle yola çıkılarak ve bir takım noktaların kontrolüyle 218 köyden örnek alınmasına gerek kalmadığı şeklindeki ifade, bilimsel temelli araştırmadan uzaklaşıldığını göstermektedir. Oluşum itibarıyla aynı örnek içinde krizotil ve tremolit asbest bir arada bulunmamaktadır. Her iki mineralin aynı örnekte bulunduğunu ifade etmek doğru değildir.

Dolayısıyla örnekleme, analiz yöntemi ve sonuçlarına bakıldığında verilerin güvenilirliği ve dolayısıyla asbest maruziyeti altında olan köy sayısı 379 ve etki altındaki nüfusun **158.068 kişi olduğu bilgisinin güvenilirliği tartışmalıdır**” diye belirtmiştim.

10- E.Atabay. Türkiye asbest haritası (çevresel asbest maruziyeti- akciğer kanseri-mezotelyoma) başlıklı Tüberküloz Toraks, 2015, 63, 3, 199-219’göre **“Türkiye’de 45 ildeki 87 ilçe sınırları içindeki toplam 203 köyde asbest zuhur ve yatakları bulunmaktadır. Zuhur ve yatakların çoğu yerleşim yerlerine uzaktaki mevkilerde, dağ, tepe ve derededir. Yerleşim yerleri içindeki en riskli köy sayısı 63, ilçe merkezi 2’dir. Türkiye’de çevresel asbest riski altındaki toplam nüfus yaklaşık 72.000 kişidir”**.

11- Nitekim arazide örnek alımını yapan İl sağlık Müdürlüğü personeli için; sahada asbesti nasıl tanıyacıkları ve nasıl örnek alacakları hakkında hazırlanan asbestin tanımı, mineralojik özellikleri, evlerde kullanımı, jeolojik özellikleri, örneklemeyi ve analiz yöntemlerini içeren **kılavuz**; mineraloji, jeoloji ile ilgili jeoloji mühendisi değil de, bir hekim olan Prof. Dr. Muzaffer Metintaş tarafından hazırlanmıştır. Kılavuz internete yüklenmiş, sahada çalışacaklar ve örnek alacaklar bu kılavuza internetten ulaşarak, etüt ve örnek alımına buna göre yapmışlardır. Mineraloji, jeolojiyi ilgilendiren bir araştırma kılavuzunu başka bir meslekten kişinin hazırlaması ve bu kılavuza dayanılarak yapılan örnekleme ne kadar sağlıklı olabilir. Jeoloji mühendisleri, 4 yıl üniversitede ders almaktadır; çalıştığı yıl da dikkate alınsa bile yine de asbesti arazide tanıma gücü çekiştiği bir yerde internetten indirdikleri bir hekimin hazırladığı kılavuza okuyarak, yapılan etüt ve

örnekleme sonucunda ortaya çıkan verilerin sağlıklı olduğunu belirtmek doğru olmasa gerek.

12- Örnek alma kılavuzunda asbestin "ak toprak" olarak tanımlayıp, tanıtılması yanlış yönlendirmeye yol açmıştır. Türkiye'nin dütte üçünü kaplayan alanındaki toprakları, çoğu mineral, maden ve kayaların rengi beyazdır (aktır). Bunlara asbest diyemeyiz.

13- İstanbul asbest raporu sayfa 22.deki (*Türkiye Asbest Kontrolü Strateji Planı, 2013'den aynen alınmıştır*) denilen Şekil 5. Ülkemizde asbest içerikli kayaç ve toprakların dağılımı" haritası "Türkiye Asbest Kontrolü Strateji Planı, 2013" tarafından hazırlanmamış olup, harita **İTÜ'den Prof. Dr. Aral Okay** yayınına aittir. Harita açıklamasında; *Ülkemizde asbest içerikli kayaç ve toprakların dağılımı*" ifadesi hatalıdır. Sanki haritadaki yeşil yerlerin, asbestli alanları gösterdiği gibi hatalı bir algıya yol açmaktadır. Bu harita ofiyolit kayaların dağılım haritası olup, asbest dağılımını göstermemektedir. Ancak krizotil asbest oluşabilecek, bulunabilecek potansiyel kayaların dağılımı haritasıdır. Bu harita aynı zamanda amfibol asbest türünün dağılımını da göstermemektedir.

14- İstanbul asbest raporu kapağında raporu hazırlayanlar olarak; TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi ve TMMOB Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi kurumsal yer almasına karşın, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi-karşısında **Prof. Dr. Yüksel Örgün TUTAY** adı geçiyor olması dikkati çeken bir başka küçük ayrıntı.

SONUÇ OLARAK;

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu bünyesinde oluşturulan Asbest Çalışma Grubu tarafından hazırlandığı ve 8 Ocak 2018 tarihinde yayımlandığı belirtilen "**İstanbul Asbest Raporu**" İSTANBUL HAKKINDA BİR RAPOR OLMAYIP, ASBEST TANIMI, ÖZELLİKLERİ, KULLANIMI, DAĞILIMI, MARUZİYETİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLERİ İÇEREN DERLEME NİTELİĞİNDE BİR RAPORDUR.

İSTANBUL HAKKINDA HAZIRLANDIĞI BELİRTİLEN RAPORDA, İSTANBUL ADI BİLE GEÇMEMEKTE, İSTANBUL'UN KENTSEL DÖNÜŞÜMDEKİ ASBEST TEHLİKESİ HAKKINDA HİÇ BİR BİLGİYE RASTLANMAMAKTA, ANCAK ADINA İSTANBUL ASBEST RAPORU KONAN BİR RAPORDUR.

RAPORDA “Türkiye Asbest Kontrolü Strateji Planı (2013)’den özetlenerek ALINDIĞI BELİRTİLEN BİLGİLER, SÖZ KONUSU PLANIN ARAZİ ARAŞTIRMALARI ÖNCESİNE DAYANAN TAHMİNİ VERİLERDİR.

İSTANBUL İLE İLGİLİ OLDUĞU BELİRTİLEN, KONUSU İSTANBUL OLAN, ANCAK İÇİNDE İSTANBUL adı geçmeyen (sadece 2 tane İstanbul kelimesi gördüm), İstanbul’un kentsel dönüşüm ve asbest sorunu hakkında BİLGİ İÇERMEYEN “TMMOB İSTANBUL ASBEST RAPORU’NUN, KAMUOYUNUN DOĞRU BİLGİYE ULAŞMA, KAMUOYUNU BİGİLENDİRME YÖNÜNDEN EKSİK, HATALI VE YANILTICI BULDUĞUMU BELİRTMEK İSTERİM.

Saygılarımla.

13.1.2018

Ekler:

- 1- TMMOB İstanbul asbest raporu
- 2- Türkiye asbest haritası (makale)
- 3- Türkiye asbest strateji planı final raporu
- 4-TMMOB WEB sayfası İstanbul asbest raporu duyurusu
- 5-Milliyet asbest haberi